

Téma, které se stále vrací

Rozhovor s profesorem Robertem Kvačkem (nejen) o jeho výzkumu souvislostí mnichovské dohody a jejího dopadu

STANISLAV KOKOŠKA – JAROSLAV PAŽOUT – KATEŘINA PORTMANN

Události roku 1938 patří k vašim velkým tématům, co vás vedlo k zájmu o něj? Bylo to dáno tím, že se mu věnovalo pracoviště, na kterém jste působil, nebo tam byl nějaký osobní motiv?

Byl za tím výlučně osobní motiv, zkušenost kluka, který začal chodit do školy a setkal se s kamarádem, jemuž v tom roce zmizel tatínek. Samozřejmě jsem se na to zvědavě ptal, protože jsem toho tatínka asi dvakrát v jedné vesnici u Jičína viděl. A teď najednou nebyl a já nevěděl, co se stalo. Bylo mi řečeno, že zemřel v pohraničí, na Frýdlantsku, kde učil. To mi zůstalo v paměti a zajímalo mě to. Jak šla válka, tak jsem se občas k té události vracel. Ten interes trval. Později jsem se dozvěděl, že kamarádova tatínka – učitele Kodeše – zabila henleinovská bojůvka, která jej a jednoho německého sociálního demokrata přepadla. Ten byl těžce raněn, tatínek mého kamaráda zabit a „pohřben“ v hnoji.

Mělo to ještě takovou zvláštní konotaci. Nesmírně na mě působila filmová podoba *Babičky*, kterou natočil režisér František Čáp v roce 1940 s Terezií Brzkovou v titulní roli a Natašou Tanskou v roli Barunky. V tom filmu jsou hory. Diváci v kině si říkali, že tohle byly naše hory a už nejsou. Tahle vzpomínka mi zůstala v paměti. V roce 1967 se k padesátému výročí vzniku Československa točil celovečerní dokumentární film *V srdci Evropy*, který šel do kin v roce 1968. Měl obrovský ohlas, dokonce mezinárodní, byl předmětem i sovětského protestu. Navrhoval jsem režiséru Drahoslavu Holubovi, aby na začátek filmu vložil ten záběr z *Babič-*

Robert Kvaček na konferenci „Rok 1939 – čekání na válku. Československá státnost v ohrožení a naději“, která se konala v Senátu Parlamentu ČR 15. 3. 2019 Foto: Přemysl Fialka

ky. Tak pevně ve mně utkvěl. Jenže to byl můj vjem a ostatní to takhle neoslovilo, režisér Holub tam měl vymyšleno něco jiného. Ale pro mě to byl další důvod zajímat se o tyto události. Hned po válce jsem se jel podívat do pohraničí. To byla zároveň má první cesta do Liberce, který na mě působil chaoticky.

Dá se tedy říci, že to byl právě válečný prožitek, respektive prožitek událostí od roku 1938, co vás nasměřovalo k tomu, abyste si vybral profesi historika?

Myslím, že ne. Dlouho jsem vlastně nevěděl, co budu studovat. Býval bych šel asi na medicínu, ale odradily mě pitvy, těch jsem se bál. Měl jsem jistotu výhodu v tom, že na základě matu-

ritního vysvědčení jsem měl přístup na jakoukoli vysokou školu. Tehdy bývaly maturity přísné. Když někdo dosáhl takového maturitního vysvědčení, jaké jsem měl já, měl otevřenou cestu. Mohl jsem si tedy vybrat, a tak jsem se do poslední chvíle rozmýšlel. Kantoři na jičínském gymnáziu mi nabízeli i jiné vysoké školy. Také jsem váhal, jestli bych neměl jít na vysokou školu s dívkou, se kterou jsem byl v té době „spřízněn“. Ona šla na chemii. Mně by to nevadilo, na předměty, jako byla fyzika a chemie, jsem nebyl hloupý. Nakonec jsem ale šel na filozofickou fakultu, ta zvítězila. Vlastně už v sextě jsem si myslel, že půjdu na filozofii. Ale když jsem právě v sextě poprvé uviděl budovu filozofické fakulty, tak jsem se ulekl. Jel

Případ Max Frinker a smrt učitele Kodeše

V lednu 1947 byl na nádvoří věznice Okresního soudu ve Frýdlantu v Čechách popraven obyvatel Heřmanic Max Frinker. Patřil mezi osm lidí, které Mimořádný lidový soud v Liberci odsoudil k trestu smrti. V jeho případě byl nejvyšší trest vynesen za aktivity související s činností sudetoněmecké polovojenské organizace Sudetendeutsche Freikorps (SF), v jejichž rámci se měl dopustit v souvislosti s přepadením celnice v Heřmanicích i vraždy českého učitele Kodeše. Informace získané studiem soudního spisu jsou kusé, k odsouzení Maxe Frinkera došlo velice rychle. Soud věc detailně nevyšetřoval a Frinker byl za vraždu učitele Kodeše odsouzen, i když se nařčení celou dobu bránil. Nelze vyloučit, že v jeho případě přistoupil soud k exemplárnímu potrestání. Činnost v rámci SF byla trestána poválečnými retribučními soudy velice přísně. Frinker byl pravděpodobně zároveň jediný z členů této organizace nesoucích odpovědnost za přepadení heřmanické celnice, který se dožil konce války. Přes vše uvedené zůstává faktem, že Kodeš přišel o život.

Co se tedy v září 1938 podle soudního spisu stalo? Frinker nejprve odešel za hranice do Německa, odkud se s oddílem SF během sudetoněmeckého povstání v pohraničí vrátil na československé území. Spolu s šesti muži se následně zúčastnil přepadení celnice v Heřmanicích, odkud pocházel. Jejich primárním cílem nebyla fyzická likvidace osazenstva celnice, ale zničení československých státních symbolů a jejich nahrazení symboly nacistického Německa. Ostatně celnice nebyla v době útoku i podle svědectví inspektora finanční stráže z Heřmanic Emila Kalandy obsazena. Útok SF se předvídal a čeští celníci se stáhli v noci 22. září do zázemí. Když se 23. září vrátili, vlála na celnici vlajka s hákovým křížem, obrazy československých prezidentů byly zničeny a vnitřek celnice zdemolován.

Učitel Otakar Kodeš s německým antifašistou Ernstem Pörnerem (ve spise chybně uváděn jako Porner) jeli na kolech obhlédnout situaci. Jejich přítomnost u celnice zaskočila členy SF, kteří reagovali velice ostře. Kodeš byl postřelen a podle výpovědi lékaře, který byl k raněnému povolán, záhy zemřel. Pörnera odveleli členové SF do Německa, následovala jeho internace v koncentračním táboře Dachau, kde v květnu 1940 zemřel.

Zdroj: Státní oblastní archiv v Litoměřicích, f. Mimořádný lidový soud Liberec, sp. zn. Lsp 57/1947

jsem do Prahy na fotbalové utkání Sparta–Slavia s jedním svým starším kamarádem, který byl slávista a v té době už studoval na právech. Než jsme šli na stadion, stavili jsme se na právnické fakultě, kde si potřeboval něco zařídit. Při té příležitosti mi ukázal filozofickou fakultu, abych viděl, kam chci jít studovat. Musím říct, že mě to téměř odradilo. Kdyby mi někdo řekl, že na této fakultě nejenom vystudují, ale že tam jednou budu učit, nebo dokonce působit v jejím vedení, považoval bych ho za nevládního bláznáka. Takže to definitivní rozhodnutí přišlo na poslední chvíli. V roce 1951 jsem tedy přišel k přijímacímu pohovoru. Nabídl mi při něm změnu oboru. Vedle historie pro pedagogy otevírali experimentální studium odborné historie a já jsem ve svém zmatku souhlasil, že do něj nastoupím. Na oboru nás bylo jenom asi dvanáct. Dotvářel se za pocho-

du. Ta fakulta byla úplně jiná, než je teď. Byla tichá, velmi pracovitá. Mně se podařilo rozčítit pana profesora Václava Chaloupeckého tím, že jsem na chodbě škrtnl botou s podkůvkou. On vyletěl z pracovny a začal na mě křičet: *Kde si myslíte, že jste? V chlívě nebo v nějaké stáji? Tady se vědecky pracuje. Tady musí být klid.* A já jsem se jen krčil pod přívalem jeho výtek. On byl velmi vznětlivý. Za čtrnáct dní umřel, protože ho ranila mrtvice, ale ne zásluhou tohoto výbuchu.

Během studia jste začal pracovat na své první velké práci mapující misi lorda Runcimana v Československu. Okolnosti vydání knihy *Osudná mise* byly poměrně dramatické, že?

Téma Mnichova přišlo až v závěru studia, protože jsme museli projít semináři, kde jsme zpracovávali látku starší i novější. Má první práce

Obálka monografie Roberta Kvačka *Osudná mise* z roku 1958

se týkala kazatele italského původu Jana Kapistrána, působícího v první polovině padesátých let 15. století v husitských Čechách a na Moravě. Pak jsem pracoval se středověkou statistikou, což byla piplačka. Ale na druhé straně to člověka učilo dívat se na prameny a porozumět jim. Mimochodem, zase tolik se s námi nebavili, předpokládali, že ty prameny zvládneme, a to i jazykově. Pak jsem přišel do semináře novějších dějin. Nejprve k panu docentovi Josefu Poliškému, se kterým jsem se dohodl, že budu zpracovávat rok osmatřicet. Vybral mi téma Runcimanova mise s tím, že jej mám zpracovat šířeji. Nadšeně jsem souhlasil. Jenže pak mě převzal do diplomního semináře pan profesor Oldřich Říha. Když zjistil, že zpracovávám toto téma, řekl mi, že je to výborné, že bych se měl zaměřit na americký imperialismus jako tvůrce mnichovské dohody. Já mu ale řekl, že americký imperialismus tvůrcem Mnichova není, že se to týká Angličanů a Francouzů. V té době již byly vydány britské dokumenty *British Foreign Policy*, byť vybraně. K dispozici byla také francouzská *Žlutá kniha* a paměti mnoha Francouzů. Mnichov

Robert Kvaček v debatě na konferenci „Rok 1939 – čekání na válku. Československá státnost v ohrožení a naději“

Foto: Přemysl Fialka

se přeci jenom Francie dotýkal bytostně. Rekl jsem Říhovi, že bych rád zmapoval diplomatické pozadí mnichovské dohody. On se, trošku eufemisticky řečeno, rozzlobil. Řekl mi, že když tomu rozumím lépe než on, ať si na tom dělám, jak chci. Rok a půl jsem k němu chodil do semináře a on si mě vůbec nevšiml. Práce nakonec měla asi šest set stránek, Runcimanovy mise se týkala pouze část. Přinesl jsem ji před obhajobou Říhovi do bytu. Přečetl si ji a uznal, že jsem měl pravdu a on se mýlil. To jsem ocenil.

Knižní vydání, k němuž došlo v roce 1958, je zásluha Jaromíra Hořce a nakladatelství Naše vojsko, které vedl jako šéfredaktor. Znali jsme se, protože jsem psával do časopisu *Hlas revoluce*. Z tématu mé diplomky byl nadšen, říkal, že z ní vyjmeme Runcimana a uděláme z toho knihu. Takže jsme to udělali a nastal kolotoč. Po vysázení musela být kniha předložena cenzuře. Ta rozhodla, že jde o podvrtný text, jehož cílem je rehabilitace prezidenta Beneše, a že autor pracuje ve službách britské rozvědky a jeho řídicím důstojníkem je profesor Bets, specialista na husitství, který jezdil do Prahy. Co teď s tím, když už

to bylo ve výrobě. Hořec se pokusil tu knihu zachránit, třetinu, která neprošla cenzurou a zabavila ji Státní bezpečnost, vyřadil a třetinu dopsal. Vložil do knihy citáty z dobových novin, které tam vůbec nepatří, působí neorganicky. Mimochodem, jak jsem se potom dozvěděl, ty zabrané části byly použity na výstavě pro estébáky jako příklad toho, jak vypadá ideologická diverze. Musel jsem též absolvovat výslechy na Státní bezpečnosti v Bartolomějské, předtím jsem s nimi neměl žádné zkušenosti, byl jsem v tom jelimánek. Nikdo z mých přátel mě nemohl v té době instruovat, takže jsem jimi prošel neznalý praxe. Ta byla stejná jako později. U výslechu byli dva vyšetřovatelé, jeden mírnější a druhá fúrie, byla to ženská. Tvrdě se mnou cvičila. Ptala se mě, jak jsem mohl napsat, co Beneš řekl britskému velvyslanci, že mu to nemohl říci, že je to vyloučené. Na to jsem reagoval: *Jak to, že to nemohl říci? Vy jste byla pod stolem, když mluvil s anglickým vyslancem?* Takhle jsem byl tehdy pitomý. Ona se naštvála, odešla z místnosti. A ten druhý, ten „hodný“, mi řekl: *Podívejte se, nechte toho. Nechte toho, to, co máte, by před čtyřmi lety stačilo na doživotí.*

Kniha *Osudná mise* měla ještě jednu zvláštnost. Její obálku vytvořil zakázaný grafik Jan Kotík, Hořcův blízký přítel. Hořec se mě ptal, zda by mi to nevadilo. Já jsem odpovídal, že je to pro mě naopak čest. Kotík udělal na tu dobu krásnou obálku, tehdy byly takové zšedlé a neinvenční.

V Ústavu dějin KSČ rozhodli, že budou zkoumat revizionismus v historiografii s tím, že jeho skvělým příkladem je právě *Osudná mise*. Chtěli se mnou uspořádat takové autodafé. To jsem netušil. Najednou za mnou přišel kolega historik František Červinka a varoval mě, že jsem v ohrožení. Zároveň však řekl, že tomu musíme zabránit, což se mu povedlo prostřednictvím manželky Milady, která byla sekretářkou Zdeňka Nejedlého. Ten *Osudnou misi* četl na léčebném pobytu v Poděbradech a Červinka mi říkal, že si ji pochvaloval. Prý že je tady konečně pořádný historik. Miladě a Františkovi se toto Nejedlého tvrzení podařilo rozšířit ve správných kruzích, což mě zachránilo.

Zjistil jste, kdo to celé rozpoutal. Kdo napsal ten první posudek?

Při jednom z výslechů v Bartolomějské mi jeden vyšetřovatel ukázal udavačský dopis, podepsaný jménem František Novotný. Říkal mi, že to bude fingované jméno, ptal se mě, zda nějakého Novotného znám. Řekl jsem mu, že znám pouze historika Novotného, který ale zemřel v roce 1932. Pak se zeptal, jestli jsem poznal písmo. Odpověděl jsem, že ano. Zapamatoval jsem si to a potom jsem učinil opatření, aby mi ten člověk nemohl škodit.

Během svého výzkumu jste se setkal s řadou bývalých vrcholných politiků. Stalo se vám, že by s vámi někdo odmítl mluvit?

Na nikoho takového jsem nenarazil. Hovořil jsem s politiky ze širokého spektra, jak se dnes říká, od národních demokratů přes agrárníky po národní socialisty a sociální demokraty. Dozvěděl jsem se, že si o mně navzájem psali reference, zda jsem důvěryhodný. Bylo pro mě potěšující.

cí, když jsem nejen já, ale i moji žáci našli v jejich pozůstatostech dopisy s informací, že je možno mi nejenom důvěřovat, ale že udělají dobře, když si se mnou promluví.

Všichni měli zájem zachovat své svědectví.

Ano. Vzpomínám si na setkání s významným politikem, právníkem a novinářem Lvem Sychravou, který se mi v roce 1957 sám přihlásil. Byl říjnový podvečer. Měl jsem zrovna službu v Paláci Kinských, jehož prostory využívala filozofická fakulta, byly tam mj. uloženy knihovny významných českých historiků Josefa Pekaře a Otakara Odložilíka, když zazvonil telefon. Zvedl jsem ho a na druhé straně se ozvalo: *Tady je Lev Sychrava*. Zkoprněl jsem a říkám: *Pane doktore, voláte z Londýna?*, což byla dost pitomá otázka, nedávno se vrátil z emigrace. Odpověděl, že ne, že je v Praze a hrozně rád by se se mnou setkal. Kvůli Mnichovu, ale nejen kvůli němu. Znal mě z doporučení jiného politika, dokonce národnědemokratického, který mu řekl, že by mě měl kontaktovat. Netušil jsem, že je v Praze. A pak jsem se s ním scházel. Měl jsem tedy štěstí, že z politiků, na které jsem narazil, mě nikdo neodmítl. Jistě, kdyby se ta škála ještě rozrůstala dál, někdo by se na mě díval skrz prsty, ale musím říct, že i s vojáky, třeba s bývalým náčelníkem hlavního štábu branné moci generálem Ludvíkem Krejčím, jsem hovořil normálně.

Měli kromě těchto svědectví ještě i nějaké dokumenty, které vám poskytlí?

Samozřejmě, většinou měli už načrtnuté paměti. Někteří z nich v té době přicházeli z kriminálů. Během věznění jim byla nabídnuta možnost, aby začali sepsovat své vzpomínky. Oni to přijali, protože to ulehčilo jejich situaci. Mohli si třeba objednat noviny z 20. a 30. let a oni jim je vozili. Z toho mohli vycházet.

Mluvili jsme o okolnostech vydání knihy *Osudná mise*. To ale neby-

la jediná vaše práce, která měla specifický osud.

V roce 1989 vyšel první díl mé práce *Obtížné spojenectví* o politicko-diplomatických vztazích mezi Československem a Francií v letech 1937–1938. Měl jsem shromážděnou dokumentaci k dílu druhému, jenže tu mi zničili hasiči. Upravoval jsem v Jičíně obydlí a narazil přitom na dřevomorku. Musel jsem proto vyklidit místnosti, byl jsem na to sám, syn byl v té době na vojně. Do dvou metrů jsem musel vybrat podlahy a vypálit stěny. Každou škvíru od cihel jsem musel vypálit letlampou. Hrozně jsem se na tom nadřel. V ložnici mi od té lampy chytla izolace. Maminka viděla, že tam hoří, takže propadla panice a zavolala hasičům. Říkal jsem jim, že je to pod kontrolou, ale oni to pro jistotu prolili proudem vody. Ta mi zničila materiály k druhému dílu publikace, měl jsem třeba poctivě vyexcerpované rozsáhlé edice francouzských diplomatických materiálů.

K mnichovským událostem je k dispozici mnoho pramenů, od vzpomínek až po archivní dokumenty, celá řada edic dokumentů. Myslíte si, že existuje ještě nějaký soubor pramenů, který by interpretaci mnichovských událostí mohl posunout?

Občas slyším, že bychom měli ještě počkat, až se otevrou archivy tu k tomu, tu k onomu. To je taková floskule, vlastně neznalost věci, jako by za zavřenými zámkami trezorů ležela tajemství, která odhalí neobyčejné. Udělají z černého bílé a opačně. Já myslím, že podstatné prameny máme k dispozici. Aktéři událostí jsou již většinou po smrti, a aby někdo sepsal vzpomínky starců, jimž je přes sto let, to už nepřichází v úvahu. A úřední dokumentace je tak bohatá, že když ji člověk studuje, přeje si, aby se mu prodloužil život, protože toho je k dispozici velmi mnoho.

Naše aktivní znalost jazyků někdy pokulhává. Neměli jsme kontakty, které by ji prohlubovaly, ale stačilo to k tomu, abychom se domluvili. Oproti západním badatelům máme

ale výhodu znalosti jazyků vedlejších účastníků Mnichova. To Angličané ani Francouzi – až na výjimky, jako je pan profesor Marès – nemají. My si přečteme i dokumentaci rumunskou, polskou a ruskou, kdežto oni jsou schopni psát o sovětské politice ve 30. letech a neumět rusky. Náš pohled proto může být komplexnější. Říká se, že velmoci to vidí jinak. Ale my to respektujeme, i když „vmýšlení“ se do velmocenského postoje je pro nás přeci jen obtížné. Jen odhadujeme, že takto uvažovali. Ale celkově je naše schopnost poznat komplexně pramennou základnu mimořádně široká a je pro nás výhodou, proti třeba západní historiografické produkci.

Z dějin víme, že se mnoho historiků, ať již pod nátlakem, nebo dobrovolně, dalo do služeb nej-různějších politických stran a režimů a snažilo se vytvářet oficiální obrazy. V souvislosti s dobou, o níž mluvíme, je možno zmínit osobnost nadaného německého historika Josefa Pfitznera, který z pozice protektorátního náměstka pražského primátora negativně ovlivnil toto město. Jak se stavíte k morální odpovědnosti historika, k etice našeho řemesla? Existuje vůbec něco takového? Dbají na to historici?

To je velmi individuální. Nevím, zda se dá mluvit o etice. Dá se mluvit o poctivosti. Dokonce bych řekl řemeslné poctivosti. Spočívá v tom, že nepřeskočíte informace, když se nehodí do vaší koncepce, naopak tu koncepci musíte přetvářet, přeformulovat. Anebo si s tím nevíte rady. Ono to překvapí, ale nemůžete to zamlčet. Při popisu takového sporného místa nebo sporného obrazu třeba zmírníte výrazové prostředky. Co by jiní opatřili pěti vykřičníky a ukazovali na to prstem, podívejte se, tady ten aktér propadl, vy konstatujete jako věc, která prostě jde dějinami. Stává se. Nerad slyším o zvláštním morálním posláním historika nebo o jeho morální povinnosti. Nejsme nic mimořádného. To, co je u nás mimořádné, co já cítím, že je mimořádné, je to, že nikdy nemůžeme

Robert Kvaček v debatě na konferenci „Rok 1939 – čekání na válku. Československá státnost v ohrožení a naději“. Vlevo prof. Drahomír Jančík. Foto: Přemysl Fialka

být omezeni jen na téma, to téma musí mít širokou základnu. A že nám vůbec nevádí, že se vyznáme i ve starších dějinách, ačkoli se zabýváme dějinami novějšími. Náš základ ale nemá být úzký a úzkoprsý, hnidopišský. Jsou historikové, kteří umí nazpaměť kalendáře. Ale k čemu to je? Data si člověk koneckonců najde, když se vyzná v řemeslném přístupu. Ale myšlení, promyšlení, to je teprve vlastní práce. Pokud jde o historikovu zodpovědnost, vybízí nás to k tomu, abychom stylizovali velice pozorně. Čeština je jazyk nejen vtipný, ale i bohatý. Musíme se snažit vyjádřit i složité věci tak, aby nebyly nesrozumitelné. Máme tedy zodpovědnost vůči tomu, co napíšeme, protože ve chvíli, kdy to napíšeme, už to není náš majetek. V té chvíli je to v moci čtenáře. My mu samozřejmě chceme vnutit svůj názor, to je přirozené. Chceme, aby byl s tím naším shodný. Ale jestliže nebude a vyjádří to tak, že nás to zpětně nutí k tomu, abychom věci znovu promýšleli, má to samozřejmě cenu. Podle mě je morálka o zodpovědnosti tohoto typu.

Zájem o téma Mnichova kolísá jak v odborné, tak v laické veřejnosti.

Historik a vysokoškolský pedagog **Robert Kvaček** se narodil 5. července 1932 ve vesničce Dvorce u Jičína. Po maturitě v roce 1951 byl přijat na Filozofickou fakultu Univerzity Karlovy v Praze ke studiu historie. V roce 1956 začal působit jako asistent na Ústavu československých dějin, o jedenáct let později byl jmenován docentem. Vedle knihy věnované cestě lorda Runcimana do Československa v roce 1938 *Osudná mise* (1958) vydal řadu dalších odborných i popularizačních textů věnovaných především meziválečné evropské politice a jejímu dopadu na Československo, mj. knihu *Nad Evropou zataženo. Československo a Evropa 1933–1937* (1966). V období tzv. normalizace byl omezen jeho kontakt se studenty, nemohl navíc přednášet dějiny 20. století, což vedlo k prohloubení jeho zájmu o 19. století. Nadále nicméně publikoval např. o pro meziválečné dějiny klíčovém roku 1936 *Historie jednoho roku* (1976), pozornost též vyvolala jeho kniha *Diplomaté a ti druzí. K dějinám diplomacie za 2. světové války* (1988). V roce 1990 byl Robert Kvaček jmenován profesorem. Od té doby vydal celou řadu prací. Výrazně se zasloužil o popularizaci moderních dějin nejenom svými knihami spadajícími do kategorie literatury faktu (mj. s Dušanem Tomáškem v r. 1995 *Causa Emil Hácha*, v r. 1999 *Obžalována je vláda* a v r. 2001 *Generál Alois Eliáš*), ale i četnými mediálními vystoupeními a veřejnými přednáškami. Během svého dlouholetého působení na FF UK v Praze a od roku 1998 též na katedře historie Přírodovědně-humanitní a pedagogické fakulty Technické univerzity v Liberci výrazně ovlivnil řadu generací posluchačů, a to i díky svým nesporným rétorickým schopnostem. Jeho působení zvýraznila i tvorba učebnic či podíl na vzniku výukového DVD *Obrazy z českých dějin 1914 až 2004*. Profesor Kvaček je členem řady profesních a zájmových společností (mj. Učená společnost, Československá komise historiků, Klub autorů literatury faktu), redakčních rad odborných periodik a vědeckých rad. Je držitelem řady ocenění, mj. několikrát získal Cenu Egona Erwina Kische za literaturu faktu, v r. 2007 slovenskou Cenu Vojtecha Zamarovského za trvalý přínos v oblasti literatury faktu a Cenu města Jičína, v r. 2015 vojenské vyznamenání Zlatá lípa a v r. 2018 Medaili města Liberce. V r. 2012 ho Technická univerzita v Liberci ocenila Zlatou medailí TUL, v r. 2016 mu Univerzita Pardubice udělila titul *doctor honoris causa*.

Jaký to má podle vás důvod?

Někdy je ten zájem iracionální, do jisté míry živěný uměle. Mnohé současné nebo nedávné události jsou porovnávány s Mnichovem, byť s ním mají málo společného, nebo dokonce vůbec nic. Je to oblíbená teze, že Mnichov se v něčem zrcadlí, opakuje se a podobně. To může vyvolat zájem o toto téma, protože lidé, kteří o něm nikdy neslyšeli, jsou najednou konfrontováni se stanoviskem novinářů ve sdělovacích prostředcích odkazujících na Mnichov. Chtějí se tak o něm něco dozvědět. To je jeden důvod, proč se téma Mnichova objevuje. Druhý důvod spočívá v tom, že její historici potřebují pro vysvětlení řady pozdějších událostí. Přesah Mnichova je mimořádný. Velká koalice, kterou v roce 1938 chtěli Churchill a Beneš, se vytvořila až v roce 1941. A proč tak pozdě? Kvůli Mnichovu. Protože sovětsko-německý pakt z roku 1939 by nikdy nebyl na světě, kdyby neby-

lo Mnichova. Já jsem se samozřejmě všemi deseti bránil tezi, že Mnichov je protisovětský. Ale pak jsem si řekl, že je to pravda. Ale v jiném smyslu, než to Rusové, Sověti, vykládají. Chamberlain si představoval, že je možno vytvořit dohodu mocností s Německem a s Itálií. Věřil tomu, že se na sebe ti mad dogs, vzteklí psi, vrhnou a vzájemně se roztrhají. Když si čtete Chamberlainovu korespondenci se sestrou Aidou, pochopíte, jak začala být doba na úbytě proto, že nebyly osobnosti. Podobá se to dnešku. Osobnosti v politice nám chybějí, to je tím, že politiku dělají lidé spíše až třetí kategorie. Ti první jsou ve vědě a v umění, ti druzí v byznysu a teprve ti třetí jdou do politiky. Proto se Mnichov vztahuje, aby se vysvětlilo, proč se stalo to, co se stalo. Já Mnichov domýšlím vždycky jako záležitost dalekosáhlého významu, která zasahuje do dějin států, osudů společností a života lidí, kteří jsou

tomu vzdálení a Československo měli jenom za malou zemi, která „ruší“. Ale já jim to v žádném případě nevyčítám. Chápu, že obava z toho, že zítra bude válka, byla velká. Mnichov je příkladem toho, jak nás ovlivňují věci, o nichž moc nevíme nebo o nichž nevíme vůbec nic, a ony nám vstoupí do života a rozhodnou o tom, že náš život bude zkrácen. Těch šedesát milionů obětí války se mělo dožít daleko vyššího věku.

Často se mluví o mnichovském traumatu. Existuje reálně, nebo bylo odstraněno rokem 1945?

Myslím si, že tak, jak se o tom traumatu hovoří, je to nadsázka. Bylo to použitelné jako argument pro jistou zahraničněpolitickou orientaci Československa. Ale lidé cítili v roce 1945 satisfakci a odplata, ta Nemesis, si vybrala to, co chtěla. Přijímali to s velkým zadostiučiněním, aniž by tušili, že se zakládá na další problémy, na další konflikty a krácení životů. Co my víme o dnešku, co přinese zítra? Zítra může být hůř, než si dovedeme vůbec domyslet. Anebo ne. Koneckonců nejsme vědmy. A i kdyby, je lepší nevědět. Takže pokud jde o trauma Mnichova, je sice v roce pětadvacet přítomné jako argument, ale já osobně jsem přesvědčen, že společnost ho neprožívala tak dramaticky a drasticky, jak se soudí. Protože my jsme se jim pomstili. Mají, co chtěli. Tak se uvažovalo.

Společnost byla naladěná ve vztahu k budoucnosti poněkud jinak. Samozřejmě. Bylo to logické. Čekala, že budoucnost bude zářivá.

Když znáte všechny tyto peripetie dějin, které vytvářejí strašně pesimistický obraz, zůstáváte optimistou?

To je otázka, která byla pokládána často již generacím před námi. Myslím, že za nás odpověděl Jaroslav Goll. Ten řekl, že dějiny ještě nikoho nenačily optimismu. Koneckonců ve chvíli, kdy se narodíte, směřujete k smrti. Vždyť proto tady dějiny jsou, aby si člověk uvědomil, že je konečný. Celá

VÝZVA

Minulost do popelnice nepatří!

Máte doma jakékoli dokumenty, předměty či fotografie, spojené s nacistickou perzekucí na území naší republiky a chcete je vyhodit? Nedělejte to a dejte nám vědět na vyzva@pamatnik-terezin.cz!

Zajímají nás předměty a dokumenty spojené s osobami vězněnými v Terezíně a Litoměřicích, ale i ty, dokumentující věznění v dalších koncentračních táborech, věznicích, káznicích i jiných nacistických perzekučních zařízeních.

Děkujeme především za naše budoucí generace!

**Památník Terezín
státní příspěvková organizace**

historie jako mytologie a jako literatura vznikla z toho, že v určité chvíli si člověk kladl otázku, zda má smysl tady být, když tady nebude. K čemu tvořit, když tady nebudu? Takže žít, to není zrovna to optimistické a ten vklad není nejpříjemnější. Je krásné, když se narodí malé dítě, je takové sladké, ale já jsem si vždycky říkal, že jsem zplodil toho, kdo je vlastně konečný. Ještě to neví, ale až se to dozví, zrovna moc rád mě mít nebude. Takže optimismus ne. Ale ani pesimismus.

Po mém jsou dějiny určitě realismus, který je dvoustranný. Stojí za to žít, jsou chvíle, kdy je člověku fajn. Jsou chvíle, kdy člověk prokleje všechno, co jeho existenci doprovází. Tak to je. Kdyby dějiny nebyly lidské s těmito stránkami, které se různě obracejí, byly by fádní a nezajímavé. Byť některou zajímavost bych si odpustil.

Rozhovor byl původně pořizen pro anglické vydání monotematického čísla časopisu *Securitas Imperii*, věnovaného roku 1938.